

bio najbliži prevladavanju određenih krutosti koje na filmskom planu podrazumeva ovakav način kazivanja kada je probao (na žalost, ne sasvim uspešno) da izvesnim oblicima bolne ironije i humorom uspostavi distancu u odnosu na svoj »predmet«.

Koliko god da je dokumentarni film bio ispod nivoa naših očekivanja, pravi, a verovatno i najneочекivani, fijasko usledio je na projekcijama animiranih filmova (22 naslova u zvaničnoj konkurenciji), koji su mnogo godina unazad zaštitni znak jugoslovenske kinematografije. Ne bi se moglo reći kako ove godine nije bilo na okupu značajnijih jugoslovenskih animatora, jer je prisustvo Borivoja Dovnikovića (*Dva života*), Joška Marušića (*Kod kuće je najbolje*), Pavala Štaltera (*Poslednja stanica*) i možda još ponekog obećavalo barem ugodne trenutke, ako ne neki značajniji pomak napred u animacijskom pogledu.

Ništa od toga! Razočarali su oni koje smo naveli, a spisak onih koji su nas izirritirali do maksimuma, svojim neobuzdanim i neuhvatljivim metaforama, predugačak je i ne bi valjalo prekomerno se njime baviti, jer bi to bilo još i svojevršno odavanje počasti, pa i nagrada filmovima koji nisu zaslужili ni da se pomenu, prednjačili su u tom smislu Koni Steinbacher, filmom *Zmije—Gordijev čvor*, Zoran Jovanović filmom *Bomba*, Miša Savković filmom *Notni sistem*, neumerenošću svojih tobožnjih »dubokumnosti« i potpunom dezorientacijom kada je u pitanju najelementarnija filmska artikulacija.

Ovo dramatično pomanjkanje nivoa učinilo je bespredmetnim poneki dragoceni trenutak koji se mogao pronaći u filmovima *Vlast* Zdravka Barišića, *6 etida* Branka Ranitovića, *Intervencija* Nedeljka Ubovića, te *Najteže* Darka Markovića, čiji nas je iskričavi humor s priličnom dozom cinizma (pogotovo kada se radi o Barišićevom delu) za trenutak otrogao od bezličnosti 35. festivala kratkometražnog filma, koja gotovo da je postala njegova najuočljivija tendencija.

Pomenućemo na kraju da nagrada za režiju, koja je u žanru kratkometražnog igranog filma pripala Mini Stanojević, i ne deluje kao neko veće iznenadenje, iako to, naravno, ne znači da je reč o posve uspeli delu koje ne trpi od raznih i simpatičnih nedostataka. U konkurenciji šest kratkih igranih filmova, film *Marija kao ti imao* je jedinoig ozbiljnog takmaca u filmu *Gorna Gajica Sedmi dan*, koji, eventualno, diskretnije funkcioniše na nivou priče, ali je izvesna doza prenatpanosti (gomilanja povoda i situacija) sasvim očigledna u oba filma, koja se pomalo preuranjeno (oba potpisnika su studenti režije na fakultetu dramskih umetnosti) daju u potragu za značenjem, iza koje vrebaju opasnosti metafizike.

Ladislav Galeta (*Walter Pulu 1869. 1896*) i film Mersada Berbera i koautora Berta Spijkermana i Ante Zaninovića *Tempo secondo* jedini su pokušaji da se pojmom eksperimentalnog filma ne izmetne u vlastitu karikaturu, kao što je to slučaj s filmom Igora pedičeka *Play off*. Ovaj potonji film našao se sasvim bez razloga ne samo u zvaničnoj, takmičarskoj sekoci, a za film *Tempo secondo*, zanimljiv ili preambiciozan animacijski pokušaj, moglo bi se reći da nije razrešio sve svoje idejne prepostavke, te je ostao negde u ravni nedorečnosti, kome je, uz to, smetala bespogovorna stilска doteranost.

Iako nismo bili naklonjeni jednom velikom broju filmova u zvaničnoj konkurenciji, ostao je, možda, utisak da je u informativnom programu bilo mogućih kvalitativnih alternativa, naročito ako se ima u vidu da su na njemu prednjačili filmovi mlađih stvaralaca. Moramo odmah reći da ovaj utisak vara i, ne bez rizika da tek ponekom filmu nanesemo eventualnu nepravdu, upravo se ne možemo oteti čudenu da upravo u redovima mlađih postoji i najveći stepen zaparženosti. To je, svakako zabrinjavajuće, budući da Festival jugoslovenskog kratkometražnog i dokumentarnog filma nema svoje programske alternative, a njegov ukupni estetički učinak ostaje na marginama kulturne ponude.

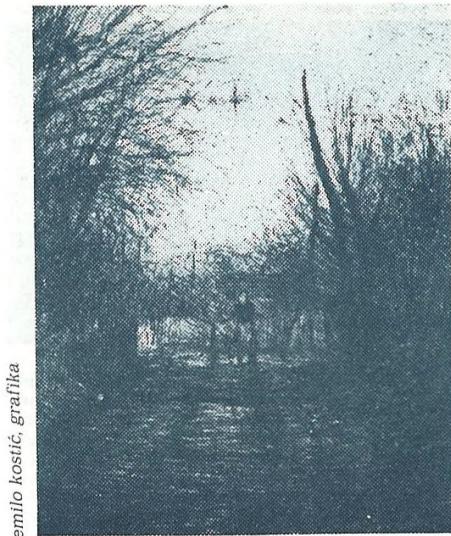
opšte u pojedinačnom

Jelena Vlatković: BRUTOV NOŽ, Narodno pozorište Tuzla KLASNI NEPRIJATELJ [po motivima drame Najgela Vilijamsa] pozorišna grupa Plehus Boris Pilnjak, scena kod Konja

aleksandar milosavljević

Izgleda da se pitanje slobbine svake revolucije uvek postavlja prekasno. U svakom slučaju nikada na vreme. Po logici stvari to pitanje obavezno postaje aktuelno u trenutcima krize, onda kada prvobitna revolucionarna ideja sama po sebi prestaje da biva dovoljno jasna i razgovetna, kada se, dakle, dogodi da sve ono što revolucija sobom doneše počne da dovodi u pitanje i sam koncept prvobitne zamisli.

I dok dnevna politika, odnosno sve ono što možemo podvesti pod ovaj pojam, ima svoje proverene načine da se bavi ovom problematikom, dotele se umetnost vazda nalazi pred jednom te istom dilemom: koliko sve revolucije, bez obzira na svoje posebnosti i specifičnosti, ipak mogu da budu svedene na jedan osnovni model, tj. koliko opštig postoji u pojedinačnim slučajevima? Na tom terenu, očigledno uvek klizavom, do sada su se »spotakli« naporii mnogih teatarskih poslenika, no isto tako nije nemarljiv ni broj onih koji su uspeli da stvore antologiska dela angažovanog ili takozvanog političkog teatra.

emilo kosić, grafika

Upravo od elemenata iz dramske literature koja nesumnjivo pripada ovoj poslednjoj kategoriji, Jelena Vlatković je napravila jedinstvenu, koherentnu dramaturšku osnovu za autentičnu i nadasve uverljivu priču o Revoluciji i njenoj slobobi. Od fragmenata iz tekstova Bihnera, Vajsja, Hajnera Milera, Pšibeševskog, uz korišćenje citata iz poezije Branka Miljkovića, autorka se vratila burnoj i dramatičnoj 1789. godini, Francuskoj iz perioda kada se još nije smirila reka krvi onih koje je osudila Revoluciju, a već je sukob unutar revolucionarnog jezgra zapretio uništenjem samoj suštini Ideje. Nameru da se Francuska revolucija posmatra kao paradigma slobbine svih revolucija nije nimalo originalna (to potvrđuju i tekstovi koje je odabrala Vlatkovićeva, a u sećanjima nam je još uvek i sjajan film Andžela Vajde DANTON). Međutim, upravo je već pomenuta stvarnost bezbroj puta ovo poređenje učinila adekvatnim i neizbežnim.

Od mnoštva interesantnih tema koje nudi kompletan sklop dogadaja oko 1789. autorka u svojoj drami fokusira sukob voda —

Dantona i Robespjera. U kontekstu njihove lične netrpeljivosti, isprepletane su suštinski različitim ideoškim prepostavkama, iz kojih proizilaze i divergentna shvatanja i concepcije. Jelena Vlatković pronalazi jedan od osnovnih razloga i uzroka propasti ambicija formulisanih parolom »Sloboda, Bratstvo, Jednakost« i predstojeće termidorske kontrarevolucije. Brutov nož koji se zariva u led a onoga ko sećivo nikako ne očekuje, tako postaje složena metafora. Izdaja nije jednostran čin; nju provokira Cezarovo odstupanje od načela koja je sam proklamovao. Menjujući ono što je za program, Revoluciju nije odvela u propast samo eventualna izdaja jednog krila jakobinaca onog umerenjeg, već nejedinstvo, uvek iznova aktuelizuje pitanja koja se nameću svakoj revolucionarnoj promeni postojećeg.

U konkretnom slučaju razdor je nastao kao posledica sukoba između zagovornika demokratskog preobražaja — Žorža Dantona, i ledenog pobornika Ideje, nepodmitljivog Maksimilijana Robespjera. Toliko o pojedinačnom. Na planu opštih ideja opet se javlja metafora Brutovog noža rođenog u krilu same revolucije, zarivenog u njena leda, dosledno, do dražalje, do kontrarevolucije i konačnog i neminovnog dolaska Napoleona Bonaparte na vlast. I on će se docnije pozivati na Revoluciju, njene tekovine, postaće, međutim, Car, izdajnik Ideje. No to je već druga priča. Nova, ali isto tako dobro poznata.

U prostoru oslobođenom od svega što bi bilo suvišno, što bi dogadanja na sceni banalno vezivalo za konkretnu epohu, reditelj, Rahim Burhan nam je predočio samu srž sukoba. Dok u ambijentu javne kuće povorka naroda maršira u ritmu koji nameće Ideju, Danton će grubim glasom, poletno, držati svoje čuvene govorice kojima će pozivati na pobunu, izlagajući sopstvena načela humanog reza koji treba izvršiti na licu Svetih. U drugom delu predtave, međutim, Ideja neće više biti jedinstvena. Oko onoga što je od nje ostalo boriće se žučni govornici; jurišaće jedni na druge kao što su to nekoč činili u Kunventu. Između polova, krajnjih konsekveci idejne concepcije, postavljena je uzana rampa na kojoj se odvijaju sudari. Okolo te rampe rasporedene je publika — zapravo Narod u čije ime se svaka borba i vodi i na čiji mig se pokreće sećivo gilotine. Taj isti narod koji je svojim disonantnim urlikom izglasao osudu Dantona, poslaće u smrt i Robespjera. U tajkoj revoluciji, na kraju, pobednika nema. Do tog zaključka će doći i Sloboda koja poput Brehtove Majke Hrabrosti luta tragajući za svojom decom. Prepoznaće ih u trenutku kada je već lansirana čuvena lukava parola po kojoj Revolucija jede svoju decu.

Slobdina predstave BRUTOV NOŽ čudna je i nedokučiva baš kao i ona koju doživljava revolucija. Deo te slobdine svakako je bila i »igra oko najavljujane i srećom nerealizovane zbrane ovog komada na sceni tuzlanskog pozorišta. To je, takode, druga priča, opet iz sfere pojedinačnog.

Pod direktnim uticajem definitivnog uvodenja realne ekonomske računice u sve oblasti kulturnog života glavnog grada, mnoga pozorišta čiji je dosadašnji repertoar bio isključivo orijentisan na matine i dečiju publiku, počela su da otvaraju »večernje scene«, te da na taj način bitno menjaju i jedan deo svoje repertoarske politike. Poslednji primer ovakvog obogaćivanja teatarskog života Beograda jeste i scena KOD KONJA pozorišta BOŠKO BUHA na Trgu Republike, gde je grupa veoma mlaka

dih stvaralaca iz novoformljene grupe *PLEXUS BORIS PILNJAK* upriličila svoje videnje (adaptiranog) teksta Najgela Vilijamsa *KLASNI NEPRIJATELJ*.

Ovoga puta je pogled na probleme revolucije dat iz vizure mlade generacije. Verovatno je najbolja ilustracija za specifičnost tog pogleda zaštitni znak celog projekta koji je svoj odraz našao i u maskama kojima akteri predstave kriju svoja lica. To je lik miša, ali ne više onog dobrog i plemenitog, na trenutke čak i naivnog Diznjevog junaka — Mikija Mausa, već sarkastičnim grčem izobličeni lik novog, drugačijeg miša — pacova, bogatićeg za ogromno iskustvo predhodne revolucionarne epohe, lišenog svakog naivnog pogleda na свет, spremnog da se ironično poigrava sa svim svetinjama i »proverenim vrednostima«, da ih anarhično ruši i remeti...

U jednoj beogradskoj srednjoj školi izbila je pobuna. Šestoro učenika se zabarakiralo u školskom klozetu. Dok čekaju intervenciju miličije, pošto su svi pregovorili sa profesorima i školskim vlastima propali, oni drže svoj interni čas. Sami sebi otkrivaju ona znanja koja profesori nisu uspeli da im prenesu. U strogo ograničenom vremenu svako od njih mora da iznese svoje videnje problema savremenog trenutka, da ukaže na sve ono što smatra suštinskom krize ove Zemlje, artikuliše viziju, ambicije, nade i strahove svoje generacije koja je osudena da vraća tude dugove.

Izvanredno osmišljen prostor koji je scenografski rešila Snežana Petrović, Aleksandar Lukac, reditelj predstave, uspeo je da razvije žestoku dramu. Od haotičnog zanosa sopstvenom hrabrošću i ironičnih primedbi na račun Oktobra (što je u njihovom slučaju asocijacija, ali i anticipacija), preko povremenih napada straha zbog mogućih posledica te hrabrosti i postepene rešenosti da se u pobuni izdrži do kraja, mlade buntovnike prepoznajemo ne kao borce za određenu Ideju (što su bili njihovi dedovi i očevi), već kao zatočnike celokupnog stanja u kojem oni nisu ništa drugo do žrtve. Opterećenje stvarnošću koja je izneverila i diskreditovala većinu nadra i zanosa predhodnih generacija, blokra kod ovih ljudi jedinstven pogled na svet, ali isto tako provocira i zajedničko nezadovoljstvo tim svetom.

Dnevopolitički akcenti koji odzvanjaju sa scene *KOD KONJA* i koji pretvaraju publiku *KLASNOG NEPRIJATELJA* u aktivnog učesnika zbivanja u predstavi, u pojedinim trenucima, ma koliko mogli da zvuče istinito ili dramatično, nažalost, isuviše su banalizovani, isuviše odvlače pažnju sa opšteg na pojedinačno, sa univerzalnog na lokalno. Tako će kulminaciju cele predstave činiti sukob izmedu kultivisanog predstavnika poštene albanske inteligencije i srpskog silosa. Ovaj dijalog gluvog i mutavog, gde Albanac sa gorčinom svog iskustva recituje Rakićeve stihove o fresci koja prikazuje kraljicu Simonidu, dok mu Srbin odgovara snagom beogradske (nekadašnje dorćolsko-karaburmske) argumentacije, prestaje da služi kao dokaz za univerzalno delovanje rezultata jedne revolucije i postaje specifičan vid edukacije kojom se hoće pokazati ako svi Šiptari nisu separatisti.

Omladini koja bi danas eventualno mogla da se nade u školskom klozetu iz čisto revolucionarnih razloga (u šta duboko sumnjam) i koja bi bila u stanju da svesno postavi pitanje dometa ideja začetih svojevremeno u doba dok je »permanentna revolucija« još bila mlađa, takve priče o Srbima i Šiptarima bile bi svakako smešne.

fascinantno plavetnilo

boris kulenović

nad tamne zastakljene pozadine. Na boji umbre, ti pictogrami nalik su pogubljenom nakući.

Lirični pasaži nisu samo odlika mog stila, na njih me inspiriše identično likovno raspoloženje koje postiže J. Ciuha.

Izržajna sredstva kojima se on služi, bliža su elegantno arhaičnom, nego modernom.

Ovo posebno važi za starije radove, za platna. Poput reljefa u peščaniku, spokojna, behu prijatan pandan grafikama. Stilizovane ljudske figure, koje su Ciuhi standardni motiv, kasnije presadene na neočekivano plave i magenta pozadine, deluju kao unesrećene tom prazninom iza. Na slikama, čovečuljci izgledaju kao u prirodnom ambijentu.

Zato sam se dva puta vraćao da ih gledam, kako blaženi i mrki, naslagani jedno drugom na ramena, u meni bude nepoznate simpatije prema statičnom i diskretnom.

Vidi se dakle, da tu nema foliranja. Jože Ciuha je i sam pomalo egzotična figura u bližoj slikarskoj tradiciji. Slike ga dočaravaju kao romantičnog i dekadentnog. Od onih što »jedre ka Vizantiji«.

Iz sveta neoficijelne kulture, novost je serija izvrsnih izložbi u samostalnoj ugostiteljskoj radnji »Institut«. Ex »Garuda«. Tamo sam imao priliku da doživim mistično prosvetljenje. Doživeo sam zapravo slike bez učešća čula vida. Percepisao sam ih, ledima naslonjen na njih.

Slike S.Jankovića ostavljaju utisak dubokog pasaža, kroz koji teče snažna struja vazduha. Njegova platna behu ogledala prizora u entriju kafea, ali je taj odraz fantastična deformacija. Pred njima sam se osećao kao Karlos Kastaneda sit pejotla.

Akvareli Andelije i Branka, poslednje je što je upriličeno. Ovi crteži čudesno su oplemenili čitav ambijent. Tajna je u mekoj svetlosti koju isijavaju, pri oskudnoj električnoj rasveti.

časopis za kulturu, umetnost i društvena pitanja, novi sad, katolička porta 5, telefon (021) 28-765

ureduju: silvija dražić, zoran derić, petru krdu, alpar lošonc i miroljub radojković ★ glavni i odgovorni urednik fra-
nja petrinović ★ tehnički i likovni urednik cvetan dimovski ★ sekretar redakcije radmila gikić ★ urednik sanja
štefan ★ članovi izdavačkog saveta: bosiljka bojanić (predsednik), tanja durić, biljana cvetković, rada čupić, dušan
radak, boško ivković, dušan mihailović, dušan patić, danica grubač, simon grabovac (delegati šire društvene zajednice)
radmila gikić, radmila cvijanović lotina, vladimir kopić, franja petrinović i čedomir keco (delegati izdavača) ★ izdaje
ništro »dnevnik«, novi sad, bulevar 23. oktobra 31 ★ direktor ništro »dnevnik« jovan smederevac ★ osnivač pokrajins-
ka konferencija saveza socijalističke omladine vojvodine ★ časopis finansira siz kulture vojvodine ★ rukopise slati
na adresu: redakcija »polja«, novi sad, poštanski fah 190, žiro račun 65700—603—6324 ništro »dnevnik« oour »redakcija
dnevnika«, sa naznakom za »polja« (godišnja preplata 5.000 dinara, za inostranstvo dvostruko) ★ na osnovu mišlje-
nja pokrajinskog sekretarijata za nauku i kulturu broj 413—152/73 časopis je oslobođen poreza na promet proizvoda i
usluga ★ tiraž 2.000 primeraka

polja